

Els ulls de Jodorowsky (7) **Tusk i Alef-Thau i El Dios celoso: el Jodorowsky més infantil (i més desconegut)?**

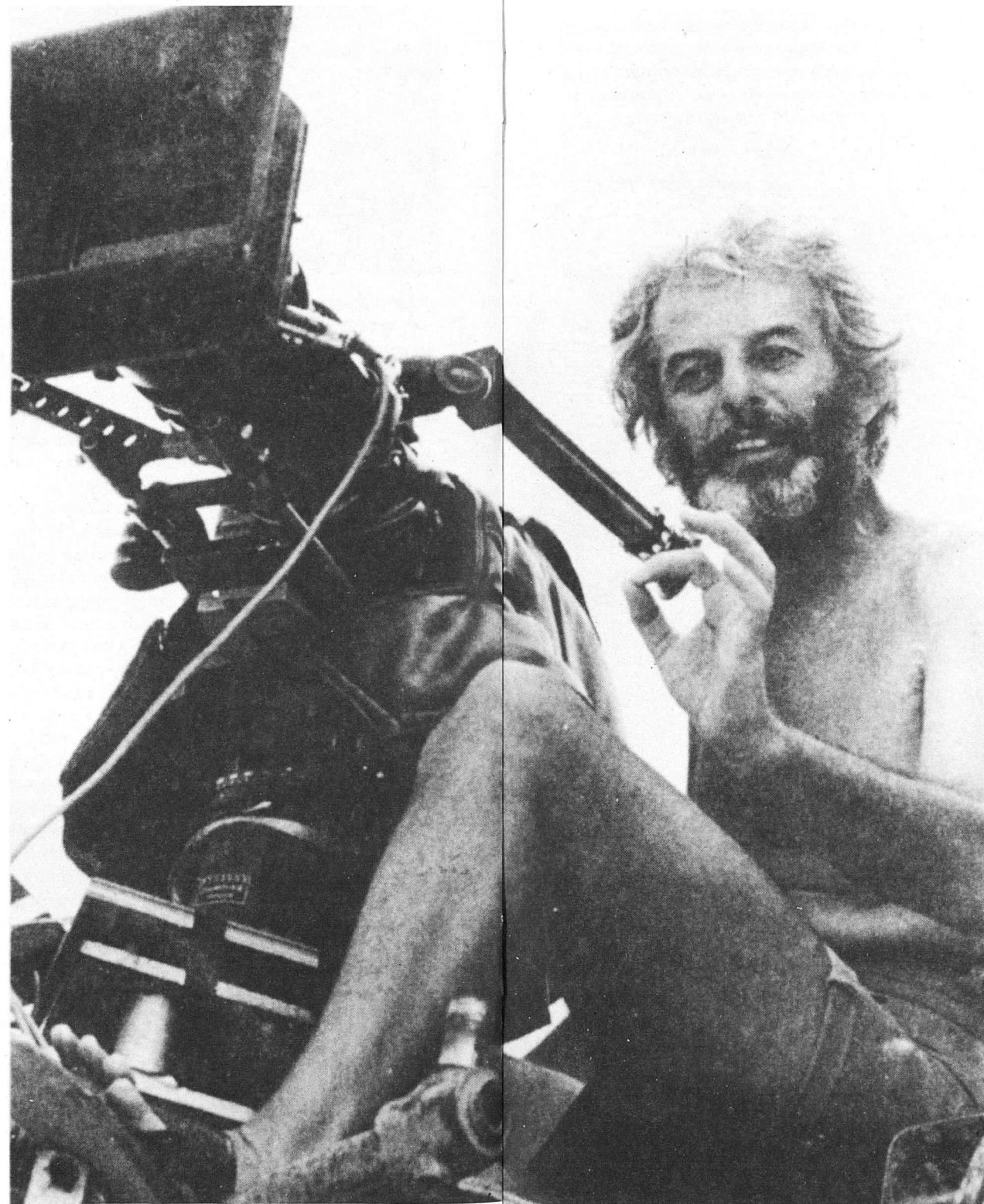
Leazah Zelaz

Sembla una mena d'endevinalla mística només pròpia de la vida d'Alejandro Jodorowsky: ¿per què després de dos èxits com *El Topo* i *La Montaña Sagrada* i d'un fracàs com el de *Dune*, ens trobem que el següent treball cinematogràfic d'aquest director és una pel·lícula envoltada de misteri i llegendes com *Tusk*, 1979?, ¿d'on surt la idea d'adaptar al cinema una història d'elefants bastant anodina i que gairebé és una espècie de conte per a nins? I sobretot: ¿per què aquesta cinta és pràcticament impossible de trobar avui dia, i el director mateix mai no en vol parlar (i de vegades ni tan sols l'ha reconeguda dintre de la seva pròpia filmografia)? Darrera de tot això, com és ben habitual, ens trobem amb una història surrealista.

L'any 2001, poc després d'haver conegut Jodorowsky en persona, jo mateix vaig escoltar referències a aquesta pel·lícula esmunyedissa i de la qual ningú no en sabia res. Vaig sentir que el director havia destruït les còpies originals, i sense tallar-me un pèl (i amb bastant poc tacte, per cert), li vaig demanar directament per correu electrònic i ves per on! em va contestar això: "No vaig destruir les còpies: el que va passar és que el productor va fer fallida abans que jo acabés d'editar la pel·lícula i la va mostrar amb mitja hora de més. Mai no he pogut acabar-la i per això no m'agrada. Hi ha gent a qui agrada així." Des d'aquesta primera pista fins arribar finalment a la solució del trencaclosques, han passat uns quants anys.

Sembla que, primer de tot, va ser el productor Eric Rochat qui es va posar en contacte amb Jodorowsky després que *Dune* fallés definitivament, i ell li va oferir adaptar al cinema un conte del qual ja tenia els drets des de feia anys: "Poo Lorn L'Elephant" ("Poo Lorn", "El Elefante Solitario"), de l'escriptor Reginald Campbell, que ell havia llegit als deu anys i li havia agradat molt. Així, doncs, va donar a Jodorowsky completa llibertat perquè fes la història així com ell volgués: ¿què podia trobar ell d'interessant al conte d'un elefant poderós propietat d'un anglès que viu a l'Índia i que ningú no pot dominar més que una nina petita? Doncs, com sempre, una forma de parlar de la lluminació i la recerca de la Veritat al mateix temps que criticar el colonialisme (anglès o francès, tant fa), mentre feia una pel·lícula a un país com l'Índia pujat damunt un elefant: em sembla que és al seu llibre autobiogràfic *La Danza de la Realidad* en què explica com el fet de pujar a un elefant activa els anomenats *chakras*, centres d'energia repartits pel cos i que condueixen directament cap al "gran despertar", o més simplement, a la lluminació (i això sense tenir en compte que l'elefant ja era present a *La Montaña Sagrada*, i d'ell deia que "tots els paquiderms són símbols geològics molt forts, símbols de la terra, les arrels que jo no tinc. A part de viure en les meves sabates, m'agradaria viure

damunt d'un elefant. La meva pàtria són les meves sabates."). Allunyant-se així de tot l'artifici de *La Montaña Sagrada*, aquesta vegada l'autor s'endinsa en les arrels de la cultura hindú mostrant santons

capaços de convertir-se en gallines i miracles més o menys vertaders.

Però el desenvolupament i sobretot el final de l'assumpte són una mica més complicats, com bé ens conta a *La Danza de la Realidad*: "Quan vaig complir cinquanta anys, va néixer el meu fill Adán. Just en aquest moment, el productor del meu film *Tusk* va fer fallida i no em va pagar el que em devia. Durant l'embaràs de Valérie, jo havia estat a l'Índia,

filmant en condicions miserables, amb tècnics mediocres, segons producció per raons d'economia. Sospito que gran part dels diners destinats a crear imatges de qualitat varen passar a les butxaques de l'àvid organitzador." I si a això hi afegim que el muntatge final no va anar a càrrec de Jodorowsky (qui sempre s'ha mostrat molt curós amb aquests temes), que la distribució va ser bastant irregular, que l'estrena del film no va tenir gran repercussió (va arribar a Espanya l'any 1981, i com a gairebé la resta del món poca gent s'hi va fixar), i que avui dia encara no se sap ben bé qui té els drets de tot això, no és gens estrany que la pel·lícula no hagi arribat massa enfora.

I això que ni molt menys és tan dolenta com es podria creure a primera vista. És cert que la còpia que existeix (i em refereixo a "còpia", en singular, perquè és ben difícil trobar una forma de veure el film complet: personalment l'única opció per mi ha estat localitzar una còpia pirata via internet, i ni això ha sigut una empresa fàcil) és d'una qualitat ínfima (i, per descomptat, només en l'idioma original, el francès), i també es nota molt que la segona meitat del film té un muntatge que no és el de la primera part, però certament es pot gaudir encara que sigui com a petita curiositat. Amb un rodatge tan auster i versemblant com el d'*El Topo* o la darrera part de *La Montaña Sagrada*, i amb actors com Christopher Mitchum, Anton Drifing o Cyrielle Claire, Jodorowsky ens mostra escenes en què els elefants són els reis i la simbologia en fa de les seves enriquint el plantejament (des del principi, on veiem com l'elefant Ganesh-Tusk neix al mateix temps que la nina Élise, la qual cosa fa que estiguin connectats durant tota la seva vida), alhora que ridiculitza el colonialisme (amb l'ajut de dos dels personatges més histriònics de tot el seu ric univers) i planteja altres solucions més complexes que les habituals (el final mateix, sense anar més enfora, o la festa on Élise es mostra tal com és davant el seu pare i els ciutadans anglesos, que recorda molt a la de Gabriel Marpa al còmic *El Lama Blanco*). A tot això s'afegeix la força de la música (destacant el tema principal de Jean-Claude Petit, compost pel músic al seu primer disc *The French Collection* i triat per Jodorowsky per il·lustrar l'elefant del títol, al qual s'afegeixen composicions també preexistents de Richard Weiss i música original de Guy Skornik, per cert, que aquí el so no està refet en estudi i tampoc té tanta importància com a tots els seus films anteriors) i l'exotisme (innegable) de les localitzacions a l'Índia, sempre plena de misteris i de coses que no semblen allò que són en realitat.

Encara que sembla que al productor no li bastava amb tot això, ja que Jodorowsky sempre insisteix en el fet que va ser ell, Rochat, qui volia una baralla d'elefants, fos com fos. A *La Constel·lació de Alejandro Jodorowsky*, el director mateix ens diu com va tenir l'ajut dels déus per tal d'aconseguir això (i tot sia dit, és l'única referència que fa a aquesta pel·lícula): "A *Tusk*, el productor em va mentir: em va fer firmar que hauria una baralla d'elefants, pe-

rò a l'Índia no permeten que els elefants estiguin a menys de quinze metres de distància. Necessitava un pla d'un elefant tocant-ne un altre per mostrar la baralla. El dia del rodatge, els inspectors varen venir a comprovar la distància. Vaig començar a resar: primera presa, res; segona presa, res... a la sisena, un elefant es va tornar boig i va carregar contra l'altre. Miracle! Ja tenia la baralla." S'ha de dir que el resultat a la pantalla tampoc no fa un gran impacte. i probablement a Jodorowsky li importava poc mostrar això a la història (de fet, altres lluites entre elefants, o fins i tot entre elefants i humans, estan molt ben resoltes amb l'únic ajut del muntatge).

Una història que, tot s'ha de dir, tampoc no és cap meravella en si mateixa. Recercant i recercant (i amb una recerca quasi més difícil encara que la de la còpia de la pel·lícula) em vaig arribar a fer amb un exemplar de la darrera edició espanyola del llibre de Campbell (que data ni més ni menys que del 1945, i que de fet no és un llibre: és l'exemplar núm. 715 de "Revista Literaria, Novelas y Cuentos, Publicación Semanal", editada en paper de qualitat ínfima i que es venia al preu de dues pessetes), i després de llegir aquest petit conte infantil bastant anodí que intenta imitar gent com Kipling o semblants, em vaig demanar (abans d'haver vist el film, és clar) què en podia haver fet Jodorowsky, amb ell, i la resposta és clara: aprofitar els personatges i conduir-los per allà on l'interessa, utilitzar elefants (i altres coses) com a poderoses metàfores, i eliminar tot el que no li fa falta (el personatge del xinès malvat, sense anar més lluny), demostrant una vegada més que com sempre és ben capaç de fer feina amb qualsevol material que li cau a les mans, adequant-ho justament a allò que vol transmetre (de fet, no es pot

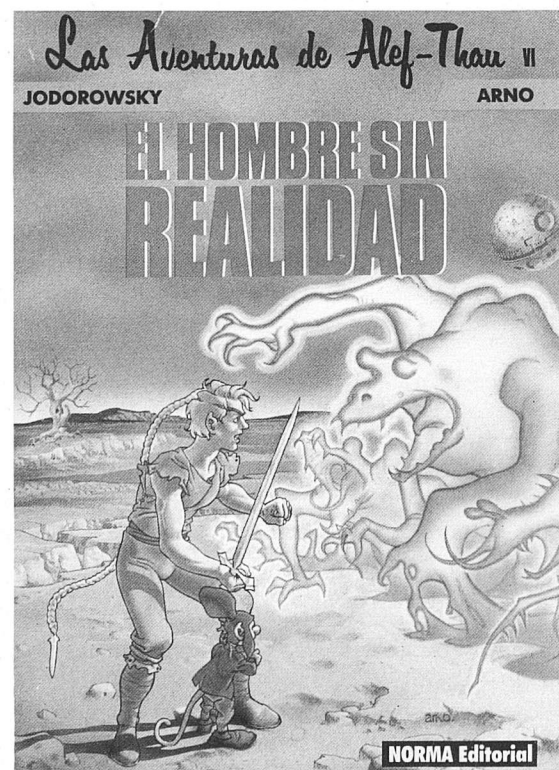
deixar de banda el fet que el subtítol de la pel·lícula és tan clar com "una faula pànica"). Sens dubte, és una veritable llàstima que avui dia no puguem jutjar aquesta pel·lícula tal com es mereix.

Però això encara no és el final de tot, perquè jo sóc una persona caparruda i una mica obsessiva i la sort i les noves tecnologies em varen donar l'oportunitat de poder arrodonir els meus coneixements sobre *Tusk* amb una peça de col·leccionista que no tothom pot presumir de tenir a les seves mans: ni més ni menys que el dossier de premsa de l'època, confeccionat per Jodorowsky mateix amb textos seus (en francès, i que jo sàpiga no reproduïts en cap altre lloc) en què ens aclareix més que mai aspectes obscurs de

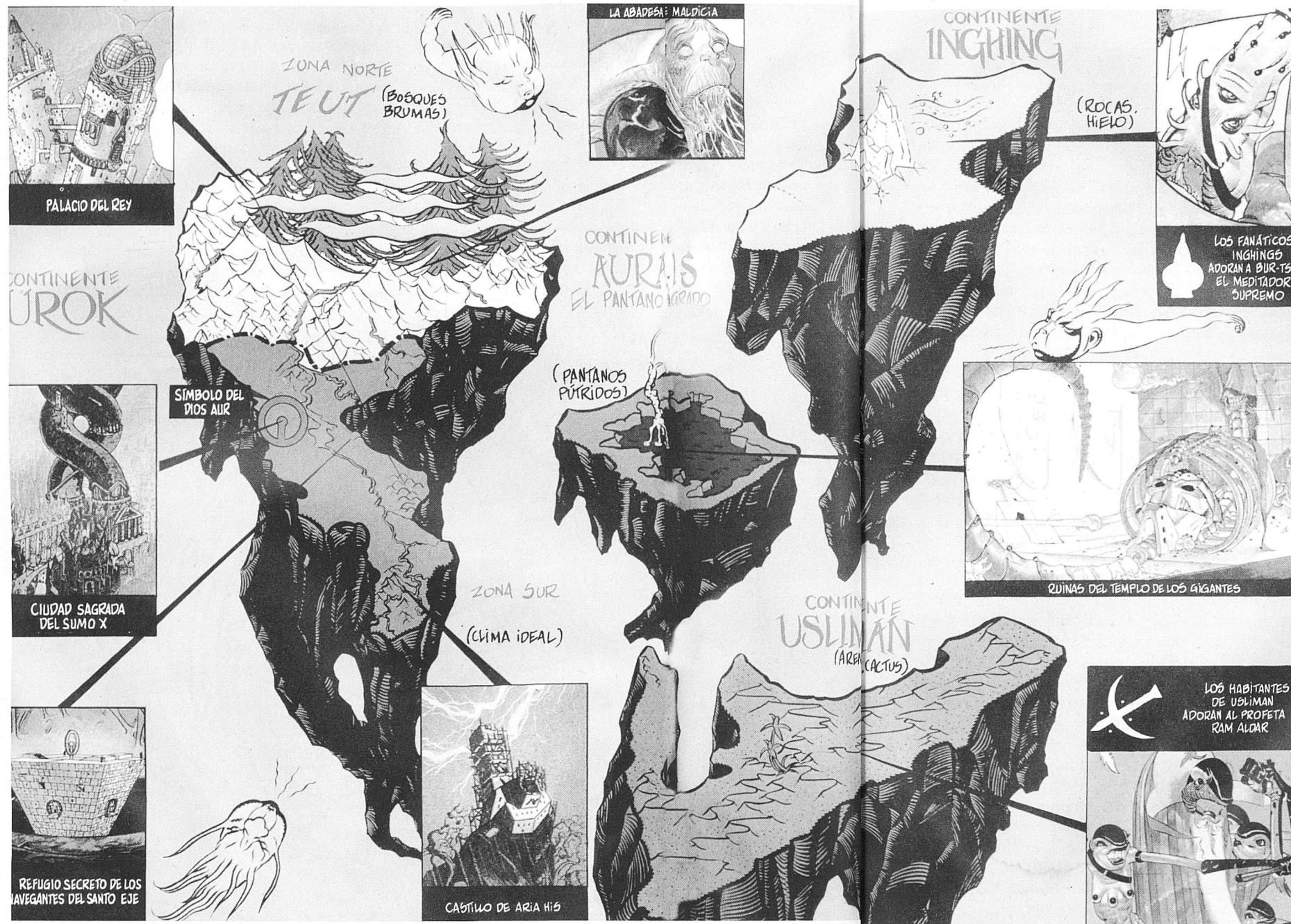
tot això, començant per la primera pàgina, signada per ell i que sembla una veritable declaració d'intencions. "*Tusk*: una pel·lícula d'aventures, una història d'amor per a adolescents, un conte iniciàtic per a adults. La pel·lícula està construïda com una història. Em vaig inspirar en les historietes que m'agraden: les europees (Hugo Pratt, John Cartland, Herman, Bernard Prince i el meu amic Giraud-Moebius). Vaig agafar de la història la tipologia física dels personatges. Les relacions humanes estan sempre en primer grau. Perquè l'espectador no oblidí que està mirant una història-convertida-en-pel·lícula, vaig emplenar tota l'acció de dibuixos (de Michelangeli). Per a mi no era qüestió de fer una pel·lícula que deixà sense

alè amb acrobates, explosions, efectes especials i un elefant electrònic; jo volia que l'espectacle percebés la realitat física d'una obra de ficció. És per això que totes les accions de la pel·lícula realment tenen lloc; és una història viva on la realitat és una porció del somni."

Així doncs (i a més d'interessants biografies del director, dels productors, i dels actors protagonistes, afegint-hi tot un desenvolupament narratiu de la història també signat per ell), ens adonem que els dibuixos repartits a la pel·lícula (i que sobretot es concentren a la primera hora, reforçant la hipòtesi que és la segona meitat del film la menys jodorowskyana) tenen un sentit plenament justificat, i que totes les

peripècies que varen envoltar *Dune* varen ser més útils del que sembla, la qual cosa ens deixa amb altra endevinalla al cap: ¿com hauria resultat fer *Tusk* a un còmic?, ¿potser aquesta seria la solució perfecta per mostrar finalment una obra que deixés satisfet el seu creador? Se sap que Jodorowsky ha fet qualche intent per recuperar negatius i fer nous muntatges, però fins ara, res de res: tal vegada Allen Klein, ara que tornen a ser amics, ¿podria fer alguna cosa per ajudar-ho a recuperar aquesta peça perduda?

Passant però al món del còmic, i sense deixar ni la temàtica (presumptament) infantil ni tampoc les obres de Jodorowsky que no són gens fàcils de localitzar, ens toca parlar d'una de les historietes més atípiques dintre de la producció de l'autor, si és que això és possible. L'any 1999, em varen regalar un còmic que es deia *El Hombre Sin Realidad*, perquè

aquest títol li havia agradat molt a aquella persona: era el sisè tom de la sèrie "Alef-Thau", que acabava de sortir al carrer de la mà de Norma Editorial, i de la qual encara va passar un any per tal de veure'n el vuitè (i darrer) al carrer. En aquell moment jo no ho sabia, però aquest al·lot sense braços ni cames dibuixat pel francès Arno havia començat les seves aventures també a la revista *Metal Hurlant*, on l'haviem vist per Espanya primer a les seves pàgines i recopilat després dins àlbums publicats per Eurocomic (a la col·lecció *Humanoides*, l'any 1984). Amb aquest ritme varen aparèixer els cinc primers, fins que Norma es va quedar amb tot el material d'Eurocomic i va publicar els darrers i va tornar a editar alguns dels anteriors, però no tots, donant-se la surrealista conclusió (que encara avui dia es manté) que quan va sortir el darrer i molt esperat (amb

dibuix de Covial, ja que Arno ja era mort), a les prestatgeries de les tendes hi havia números editats per dues editorials distintes, amb distint format (i fins i tot amb distinta numeració de col·lecció). El temps va passant, i encara que diverses vegades s'ha parlat de fer una única edició en un sol tom (circumstància que penso que ja s'ha fet a França), avui dia és una mica complicat poder llegir tota l'aventura completa (personalment, ho vaig aconseguir gairebé deu anys després de tenir el primer).

I la història és prou bona, tot s'ha de dir: ubicada en un món de fantasia, que molta gent ha relacionat amb creadors com Tolkien o Ursula K. LeGuin, *Alef-Thau* recull les aventures d'un jove de cos incomplet que s'ha d'anar completant a ell mateix al llarg del camí, amb l'ajut de personatges més o menys simpàtics. Continuant amb el seu costum de relacionar-

se profundament amb els seus dibuixants i amb les seves circumstàncies personals, sembla que Jodorowsky va fer aquesta història pensant en l'addicció a les drogues del dibuixant, qui es sentia a si mateix com un home incomplet, que malauradament no va arribar a un final tan feliç com el del còmic (Arno va morir a causa de les drogues, i el darrer àlbum dibuixat per Covial encaixa amb dificultat amb tota la resta de la història). Potser la més adequada pel públic més jove de totes les obres de Jodorowsky, val la pena fer-hi una ullada i gaudir-la com es mereix.

Però aquesta tampoc no és l'obra més estranya (ni la més difícil de trobar) de Jodorowsky: també als anys vuitanta, i també a la revista *Metal Hurlant*, començarà la sèrie més al·lucinògena de totes les seves, dibuixada per l'inclassificable Silvio Cadelo i que mai no es va finalitzar. Recopilada a França en un únic volum anomenat *El Dios Celoso*, a Espanya hem pogut llegir la seva primera part recopilada amb un volum del mateix títol (editat també a la col·lecció *Humanoides*), i unes quantes pàgines més (no tinc l'edició francesa, però personalment sospito que no totes) als darrers números 45, 46 i 47 de l'edició espanyola de la revista *Metal Hurlant* (que avui per avui són del tot impossibles de trobar). I això que val la pena, i molt: al guió estrany i més que fantàstic de Jodorowsky s'hi afegeix el dibuix de Cadelo ple de albergínies, mans que ploren, mons flotants i colors empastifats que donen al conjunt una personalitat única. Tant és així que l'any 2001, parlant amb Jodorowsky, no em vaig resistir a demanar-li què en pensava, sobre ella, i això és el que hem va dir: "Oh, sí, la sèrie amb Cadelo! Només va arribar a sortir un sol tom, de sobte Cadelo va desaparèixer sense deixar rastre, i això que no ens vàrem enfadar ni res semblant, simplement, ell es va passar a la il·lustració. A més, la sèrie no va funcionar, penso que la varen considerar massa surrealista.". Potser el fet que sigui massa surrealista és ben cert, però això mateix es podria dir de moltes de les obres de Jodorowsky, i no per això el públic les ha donat l'esquena, però, com bé diria ell mateix, mai se sap què agradarà i què no.

Encara que, com sempre, fracassar és canviar de camí: totes les decepcions de *Tusk* varen fer que Jodorowsky es retirés del cinema per un temps (encara que no per sempre, ni de molt) i que comencés a investigar molt profundament amb el tarot i altres disciplines que a poc a poc el varen portar definitivament cap al camí de la teràpia, donant com a resultat la creació de la psicomàgia i altres coses del tot interessants. Una vegada més, aquest home inclassificable es re-inventava a si mateix i sorprenia el seu públic; i encara es guardava un bon as cinematogràfic a la màniga.

"Em diuen místic perquè tracto temes que altres eviten. Però jo no em considero místic, ni tampoc artista. Sóc algú que juga. Sóc un jugador, o millor dit, un malgastador, com les persones que tiren els diners al casino. Però com a artista, el que jo tir és part de mi, el meu ego."

Oui, Tusk. Je suis Élise. ■